

- Vilniaus rūmų istorija ir dabartis

- Rūmų reikšmė šiandien
 - Aukštuomenės gyvenimas
 - Jei susidomėjai...

Žurnalo darbo grupė – Vytauto Didžiojo gimnazijos I a klasės mokiniai:

- Evelina Simonavičiūtė
- Almira Jasinskytė
- Kotryna Pauliūtė
- Ieva Turskytė
- Lauryna Balkytė
- Rimantas Balkė

Už pagalbą rengiant ir pristatant leidinį dėkojame:

- istorijos mokytojai ekspertei Juratei Litvinaitei;
- menotyrininkui Dariui Sutkui;
- Vytauto Didžiojo gimnazijos bendruomenei.

Turinys

Žodis skaitytojui

Vilniaus rūmai XIX a.

Chodkevičių rūmai

Lopacinskių (Olizarų) rūmai

Radvilų rūmai

Šuazelių (De Reusų) rūmai

Tiškevičių rūmai

Tyzenhauzų (Fitinhofų) rūmai

Lietuvos valdovų rūmai

Sluškų rūmai

Lopacinskių (Sulistrovskių) rūmai

Pacų rūmai

Šiek tiek įdomybių. XIX a. aukštuomenės gyvenimas Vilniuje 29

Rūmų svarba ir reikšmė šiandieniniame gyvenime 32

Jei susidomėjai...

Literatūros šaltiniai

Žodis skaitytojui

Mielasis skaitytojau, tikriausiai žinai daug pasakų, kuriose dažnai minimi rūmai, pokyliai. Jose gražiai ir patraukliai aprašytas karalių ir didikų gyvenimas. Tačiau pasakos nėra tikrovė. Metas pažvelgti į mūsų miesto rūmus tyrinėtojo akimis. Nustebsi pamatęs, jog tikrovėje viskas yra kiek kitaip, negu fantastiškoje liaudies kūryboje, o kartu ir savotiškai nuostabu.

Kažkas yra pasakęs, jog žmogus, nežinantis istorijos, yra vaikas. O ją žinančiam žmogui kiekviena rūmų detalė atskleidžia vis naują istorijos puslapį. Žinovui pakanka mesti vieną žvilgsnį į rūmų pastatą, kad galėtų nuspręsti, kelintame amžiuje jis pastatytas, ar buvo perstatytas, ar turtingi buvo jo savininkai.

Daugelis iš mūsų gyvename standartiniuose, ne itin dideliuose butuose ar namuose. Pamatę senovinius rūmus daugelis sutrinkame – kam vienai šeimai reikėjo tokių didelių pastatų? Kaip jie sugebėjo gyventi be mums įprastų patogumų ir tuo pat metu rengti iškilmingus pokylius ar vaišes? Ir kodėl šis aukštuomenės gyvenimas pamažu smulkėjo ir visai nunyko?

O ar iš viso verta kreipti dėmesį į išlikusius Vilniaus rūmus? Mūsų tėvai buvo auklėjami, kad rūmuose gyveno tik pikti ponai bei liaudies išnaudotojai. Tačiau iš tiesų tai tik labai supaprastinta nuomonė. Be rūmų, ko gero, neturėtume istorinių šaknų bei kultūros, kokią turime dabar... Tikimės, kad į šiuos klausimus iš dalies rasite atsakymus šiame mūsų leidinyje.

Autoriai

Kairėje: Didžioji gatvė, XIX a.

Vilniaus rūmai XIX a.

XIX a. Europoje – sunkus metas klasikinei architektūrai. Vieningo architektūrinio stiliaus nebeliko, pastatai buvo projektuojami pagal įvairias, kuo įmantriausias architektų fantazijas bei užsakovų užgaidas.

Vilnius, kadaise LDK sostinė, buvo nepavydėtinoje padėtyje. Lietuva jau kuris metas praradusi valstybingumą ir tapusi tiesiog „šiaurės vakarų kraštu“ Rusijos imperijos sudėtyje. Daugelis senųjų aukštuomenės giminių rezidencijų pamažu nyko. Valdovų rūmai buvo beveik visai sugriauti, kiti buvo naudojami ne pagal tikrąją paskirtį arba perėjo į svetimas rankas. Nykstant skirtumams tarp luomų, savo rezidencijas pradėjo statyti ir ne kilmingieji. Tačiau, be abejo, prakutusių daktarų, miestiečių bei advokatų rūmai stiliaus grynumu negalėjo lygintis su senųjų kilmingų giminių rūmais.

XIX amžius miestuose diktavo ir šiek tiek kitokią gyvenimo kokybę. Nors to meto Vilnius negalėjo pasigirti itin dideliu industrializavimo lygiu, jame atsirado tokios naujovės, kaip nuotėkų sistema, dujiniai žibintai ir pan. Taigi ir rūmų gyventojai pamažu turėjo prisitaikyti prie vis besikeičiančio gyvenimo tempo.

Kairėje: Vilniaus vaizdas nuo Užupio į Misionierių vienuolyną. 1808 m. Juozapas Peška

Šiame leidinyje bent iš dalies bandysime apžvelgti iki šiol išlikusius Vilniaus rūmus, jų istoriją, ypač atkreipdami dėmesį į devynioliktąjį šimtmetį. Taip pat pabandysime rekonstruoti tų rūmų gyventojų kasdienybę, buities smulkmenas ir papročius. Tikimės, kad šis mūsų darbas bus lengvai skaitomas ir sukels jūsų susidomėjimą.

Chodkevičių rūmai

Jau XVI amžiuje rūmų teritorijoje stovėjo mūriniai pastatai. XVI–XVII amžiaus sandūroje Chodkevičiai jų vietoje pastatė įtvirtintą miesto rezidenciją su vidiniu kiemu ir bokštais. Dabar čia įkurta Vilniaus paveikslų galerija.

Rūmai XIX a.

Chodkevičių herbas

1754–1762 pagal architekto A. Virenerio projektą rūmai buvo perstatyti. XIX a. jie atiteko Puslovskiems. 1808 m. kiemo pusėje buvo du pagrindiniai korpusai statmenai fligeliai. Šiaurinis buvo trumpesnis, su mediniu priestatu; dabartinio šiaurės rytų korpuso vietoje stovėjo mūrinis pastatas. Apie 1825 m. rūmai rekonstruoti: paaugštinti iki 3 aukštų, pailginti abu fligeliai, pastatyta oficina. Susidarė uždaras kiemas. Nuo tada rūmų tūriai beveik nesikeitė. 1834 m. rūmai atiteko Medicinos – chirurgijos akademijai, čia buvo įrengtas studentų bendrabutis.

1841 m. įsikūrė Baltarusijos (vėliau Vilniaus) švietimo apygarda, Vilniaus cenzūros komitetas, įrengta butų; erdvios patalpos suskaidytos.

1850 - 1855 m. kieme pastatytas šiaurinis trikampio plano korpusas (jame buvo ratinė, vėliau – butai), nugriauta II aukšto galerija. 1919 m. rūmai atiduoti universitetui; juose įsikūrė studentų klubas, apsigyveno dėstytojai.

Chodkevičių genealogija

Vilniaus paveikslų galerija

Iki 1981 rūmuose įvairiu metu gyveno profesoriai Juozas Baldžius, Dzidas Budrys, Ignas Jonynas, Vladas Jurgutis, Povilas Snarskis ir keletas kitų. Pagrindiniame vakariniame korpuse buvo vaistinė, parduotuvė, butai, oficinoje – Aukštųjų mokyklų poliklinika (1949 - 1966).

Pagal architektės Aušros Sidaraitės 1981 m. projektą rūmai restauruojami; atstatyta šiaurės vakarinės dalies I aukšto patalpų barokinės erdvės su atviromis arkomis, klasicistinis interjeras; pastatai pritaikyti restoranui ir butams. Interjero restauracijos autorius Jonas Zibolis.

Chodkevičių rūmai, 2012 m.

Chodkevičių rūmai šiandien yra laikomi vienu iš stilingiausių vėlyvojo klasicizmo ansamblių visoje Lietuvoje. Po rūmų restauracijos, 1994 metais, čia perkelta Vilniaus paveikslų galerijos ekspozicija, kuri iki tol daugiau kaip 30 metų buvo eksponuojama Vilniaus arkikatedroje bazilikoje.

Be garsiausių Lietuvos dailininkų tapybos darbų, ypatingai daug dėmesio sulaukia ir autentiški rūmuose išlikę klasicizmo interjerai.

Nors Chodkevičių rūmų salės jau 17 metų tarnauja Vilniaus paveikslų galerijos parodų ekspozicijoms, tęsiant aristokratinės kultūros tradicijas, čia taip pat rengiami klasikinės muzikos koncertai, poezijos vakarai, organizuojami valstybės reprezentaciniai renginiai.

Vilniaus paveikslų galerijoje – Jurgio Baltrušaičio memorialinių baldų ekspozicija

Gimtadienį Chodkevičių rūmuose yra šventusi Nyderlandų karalienė,

susižavėjimo šiais rūmais neslėpė ir juose viešėjusi Kondoliza Rais.

Vilniaus paveikslų galerijoje XVI - XX a. pradžios Lietuvos dailės istorija pristatoma 23 salėse. Vilniaus paveikslų galerijoje jūsų laukia Pranciškaus

Smuglevičiaus ir jo mokinių kūriniai, Lauryno Stuokos Gucevičiaus, Jono Rustemo, Kanuto Rusecko ir kt. autorių tapybos darbai.

Dešinėje: krosnis Chodkevičių namuose

Lopacinskių (Olizarų) rūmai

Lopacinskių (Olizarų) rūmai – pastatas Vilniaus senamiestyje, Bernardinų gatvėje. Šiuo metu čia veikia viešbutis „Šekspyras“.

Rūmų istorija

J. Bulhakas. Rūmai iš kiemo pusės

Rūmai pradėti statyti XVIII a. pirmojoje pusėje, tačiau esama duomenų, jog jau XVI a. dabartinėje jų vietoje stovėjo gotikiniai pastatai. XVII a. pirmojoje pusėje prie skersgatvio pastatytas mažas mūrinis kvadratinio plano pastatas, kuris iki XVIII a. buvo plečiamas. 1663 - 1664 metais LDK iždininkas Gabrielius Kimbaras bylinėjosi su Smolensko vaivadiene Sakavičiene dėl piniginės skolos ir namo Bernardinų g. 1671 m. bylas dėl skolų tęsė šalių palikuonys: Kimbaro dukterys Judita Kublicka, Elena Ozemblovskienė, Marijona Chreptavičienė su Sakavičienės sūnumi Stanislovu Laudanskiu. XVIII a. pradžioje namą valdė Zenavičiai. 1748 metais pastatas nukentėjo nuo gaisro.

Kairėje: Rūmai iš gatvės pusės sovietmečiu

1762 metais namą nusipirkęs Mikalojus Lopacinskis jį rekonstruoti pavedė žymiam architektui J. K. Glaubiciui. Darbus pradėjo vykdyti architektas Andrysas, o juos baigė architektas Frezeris. Pastatas buvo rekonstruotas į sudėtingus dviejų aukštų rūmus su pusiau uždaru kiemu. Kieme stovėjo

arklidė, ratinė, tarnų patalpos, o vakarinė sklypo dalis nebuvo užstatyta. Prie rūmų iki pat gatvės skleidėsi sodas-parkas.

Rūmai iš kiemo pusės, 2011 metai

Rūmai XIX a.

1801 metais tuometinis rūmų savininkas J. Lopacinskis juos pardavė Kosakovskiams. Tuo metu rūmuose buvo daug kambarių (V. Drėmos pateiktas 1808 metų šaltinis nurodo 27 kambarius) ir salių, sienas ir lubas puošė tapyba. 1808 metais Vilniaus vyskupo Jono Nepomuko Kosakovskio iniciatyva pastatai buvo rekonstruoti - rūmai nežymiai išlenkti pagal gatvės kontūrą, dengti aukštu laiptuotu stogu.

1819 - 1828 metais rūmus valdė grafo Olizaro šeima ir tuo metu rūmuose vyko masonų ložių susitikimai. Tai bene vienas iš svarbiausių namų masonų istorijoje.

Po grafo Olizaro rūmų savininkais tapo spaustuvininkai Zavadskiai. 1857 metais atskirame sodo pastate laikytos knygos ir spausdinimo įranga, manoma, jog čia veikė spaustuvė.

1967 - 1975 metais pagal architektės Aldonos Svabauskienės projektą pagrindinis korpusas iš dalies rekonstruotas ir pritaikytas Lietuvos komunistų partijos Centrinio komiteto leidyklai, kuri pastate veikė iki 1985 metų.

Kairėje: rūmai iš gatvės pusės, 2012 m.

Radvilų rūmai

Radvilų rūmai buvo įkurti XVII a. viduryje, kai LDK kariuomenės vaivada, Abiejų Tautų Respublikos ministras ir Vilniaus vaivada Jonušas Radvila (gyvenęs 1612 - 1655 m.) pagal architekto Jono Ulricho projektą pasistatydino renesanso stiliaus rezidencinius rūmus Vilniuje. Rūmai buvo pastatyti pagal Liuksemburgo rūmų (Palais Luxemburg) Paryžiuje pavyzdį, su penkiais triaukščiais paviljonais ir nuostabiomis salėmis. Garsi buvo ir čia sukaupta dailės kolekcija – flamandų ir olandų dailininkų darbai.

Radvilų herbas

Tačiau 1654 m. prasidėjęs karas su Rusija bei kiti XVIII a. karai ir mieste siautę gaisrai rūmus gerokai nuniokojo. Originalius šiuos rūmus pavaizdavo vokiečių medalininkas Sebastianas Dadleris (gyvenęs 1586 - 1657 m.) medalyje, nukaltame Jonušo Radvilos inauguracijos į Vilniaus vaivadas 1653 metais proga. Taip pat rūmų paveikslus XX a. tapė Vytautas Gabriūnas (gyvenęs 1930 - 1992 m.).

XIX a. pradžioje tuometinis rūmų savininkas Dominykas Jeronimas Radvila (gyvenęs 1786 - 1813 m., pavaizduotas nuotraukoje dešinėje) apleistus, negyvenamus rūmus perleido Vilniaus labdarių draugijai, kuri čia tvarkėsi iki 1940 m.

Dominykas Jeronimas Radvila

1967 m. Radvilų rezidenciniuose rūmuose pradėti restauravimo darbai. Tuomet buvo likę tik 2 rūmų korpusai (šiaurinis ir rytinis) ir vienas – šiaurinis – paviljonas. 1984 m. buvo atstatytas ir antras – vakarinis – paviljonas. Galiausiai 1990

m. restauruotoje Radvilų rūmų dalyje įkurtas Lietuvos dailės muziejaus filialas. Tais pačiais metais ten buvo atidaryta meno galerija, vėliau, 1994m. pradėta kurti ir užsienio šalių dailės galerija.

Radvilų rūmų muziejus, 2012 m.

Šiuo metu Radvilų rūmuose veikia įvairios parodos, galima pamatyti Radvilų giminės portretus, susipažinti su jų giminės istorija.

*Kairėje: Radvilų rūmai,
2012 m.*

Šuazelių (De Reusų) rūmai

Šuazelių (vėliau vadinti De Reusų) rūmai yra S. Daukanto a. 2. Tai yra M. Knakfuso kūrinys. Vilniaus miestiečių gyvenamieji namai ir rūmai, pastatyti 1770 - 1794 m., atsižvelgiant į situaciją, pastato svarbą aplinkoje, buvusią plano sandarą, vėliau buvo pertvarkomi saikingomis ankstyvojo arba reprezentacinio brandaus klasicizmo formomis.

Rūmų istorija

Kadaise kampinis S. Daukanto aikštės namas priklausė grafams Šuazeliams,

vėliau A. de Reusui (Raes). Grafai Šuazeliai yra kilę iš Prancūzijos rytų Marnos departamento Šuazel (Choiseul) kaimo. Lietuvoje jie buvo susiję giminystės ryšiais su daugeliu įtakingų giminių – Potockiais, Tyzenhauzais ir kt.

1775 m. rūmai buvo rekonstruoti. Atsižvelgdamas į situaciją M. Knakfusas pristatė didingą brandaus klasicizmo portiką be įėjimo, kuriuo užbaigė atkreiptą į aikštę pietinį fasadą. Portiko keturios jonėninio orderio kolonos išdėstytos lygiais tarpais. Jos laiko masyvų antablementą ir lėkštą frontoną, iškylantį virš stogo kraigo. Kolonų ritmas sienoje pakartotas to paties orderio piliastrais. Monumentalus portikas yra vienas iš perimetru apstatytos aikštės kompozicijos akcentų.

Kairėje: J. Bulhakas. De Reusų rūmai, 1913 m.

Žozefo Puasjė neįvykdytas De Reusų rūmų rekonstrukcijos projektas

Vėlesniais laikais, Žozefas Puasjė parengė įdomų Šuazelių rūmų rekonstrukcijos projektą. Jis sumanė apstatyti du uždarus kiemus, fasadas į aikštę suprojektuotas simetriškas su pristatomu kitu portiku, analogišku jau stovėjusiam, simetrijos ašį turėjo žymėti rustuotas portalas. Šiuo neįgyvendintu projektu architektas laikėsi klasicizmo principų, derinosi prie ankstesnio M. Knakfuso kūrinio ir įstrižos gatvės apstatymo linijos. *Kairėje: De Reusų rūmai, 2012 m.*

Beveik nepasikeitę rūmai išliko iki mūsų dienų. Dabar juose įsikūręs „Copy1“ ir

keletas gyvenamųjų butų.

Tiškevičių rūmai

Ar dažnai pagalvojate, kokią istoriją turi pastatas, esantis Vilniaus senamiestyje ties Trakų ir Pylimo gatvių sankryža? Ne kiekvienas žino, jog tai Tiškevičių rūmai, įkurti XVII a. Šiuo metu juose įsikūręs Vilniaus Gedimino technikos universitetas.

Rūmų istorija

Tiškevičių giminės herbas

Istoriniai šaltiniai rodo, kad šioje vietoje dar XV a. būta mūrinio pastato, kurio fragmentai išliko dabartiniame pastate. XVIII a. pabaigoje pastato rekonstrukcijos projektą paruošė Laurynas Stuoka - Gucevičius, tuometinių savininkų didikų Karpių užsakymu, o XVIII a. pab. šių rūmų sklypą ir pastatus perėmė Tiškevičiai. Jų užsakymu 1840 m. buvo parengtas dar vienos rekonstrukcijos projektas. XIX a. viduryje Nikolajus Čaginas pastatė portalą su atlantų statulomis.

Kairėje: buvęs rūmų vaizdas. Juozapo Čechavičiaus nuotrauka 1870-1880

Tiškevičių rūmų įėjimas su atlantais

Tiškevičių gyvavimo metais rūmuose buvo rengiami koncertai, o Eustachijus Tiškevičius juose laikė dalį savo garsiųjų senienų rinkinių, kuriuose buvo archeologijos, dailės ir kitos vertybės. 1863 metais čia vyko slapti sukilėlių susirinkimai, o carinei valdžiai uždarius Vilniaus universitetą, šie rūmai buvo savotiškas švietimo židinys.

Kairėje: dabartinis rūmų vaizdas

Tyzenhauzų (Fitinhofų) rūmai

Dar XVI a. pradžioje čia stovėjęs pastatas priklausė Albertui Goštautui. Išmirus Goštautams, Žygimantas Augustas valdą padovanojo Barborai Radvilaitei - Goštautienei, po kurios mirties ji vėl atiteko valstybei .

1690 m. rūmai jau priklausė LDK kardininkui Jurgiui Tyzenhauzui. 1787 m. iš paveldėtojų rūmai atiteko Teodorai Fitinhofienei - Zabielienei, kuri 1790 m. rūmus rekonstravo ir jie įgijo dabartinę išvaizdą.

Naujasis rūmų pavidalas sietinas ne su kilmingojo pramonininko veikla bei jo švietėjiškais idealais. Šio pastato ankstyvojo klasicizmo architektūra turėjo tenkinti reprezentacinius kunigaikščių Fitinhofų, tapusių rūmų savininkais 1787 m., poreikius. Tų poreikių įkūnijimas – Vilniuje legendiniu tapęs saloninis gyvenimas. A. Tyzenhauzo vilčių žlugimą ir ekonominių pertvarkymų epochos pabaigą raiškiai įprasmino nevaržoma ir tik savo forma apšviesta XVIII a. pabaigos feodalų prabanga. Reprezentatyviąją Fitinhofų rūmų interjero dalį sudarė 30 didelių patalpų, iš kurių pokylių centru tapo rūmų „sidabrinė salė“.

1940 m. pastatas buvo nacionalizuotas, o 1956 m. rekonstruotas, pritaikytas butams.

Kairėje: Tyzenhauzų (Fitinhofų) rūmai

Lietuvos valdovų rūmai Vilniaus pilys 1581 m. G.

*Brauno ir F. Hogenbergo
Vilniaus miesto plane – panoramoje*

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai (Lietuvos valdovų rūmai) yra Vilniaus žemutinės pilies komplekso dalis. Jie buvo valdančiųjų Gediminaičių -Jogailaičių bei Vazų dinastijų atstovų pagrindinė Lietuvoje rezidencija, valstybės prestižo ženklas, ilgaamžis Lietuvos valstybės, visuomenės, taip pat viso Vidurio ir Rytų Europos regiono politinis, administracinis, diplomatinių santykių, kultūrinių ir meninių mainų, karinės bei ūkinės veiklos centras, Lietuvos valstybės ir Vilniaus, kaip jos sostinės, simbolis. Priklauso Vilniaus pilių rezervatui. *Kairėje: 1785 - 1786 m. P. Smuglevičius. Aukšutinė ir Žemutinė pilys iš pietų pusės.*

Rūmų istorija

J.Kamarausko piešinys, 1897 m.

Kaip liudija archeologinių tyrimų duomenys ir radiniai, Vilniaus pilių – Aukšutinės ir Žemutinės – teritorijoje gyventa jau I tūkst. pr. Kr. Manoma, jog Vilniuje savo rezidenciją galėjo turėti Lietuvos karaliaus Mindaugas, bandęs krikštyti valstybę ir pastatęs pirmąją katedrą. 1323 metais į Vilnių Lietuvos sostinę oficialiai perkėlė didysis kunigaikštis Gediminas. Ankstyviausieji atrasti mūrai Vilniaus Žemutinės pilies – pirmiausia vėlesnių valdovų rūmų ir katedros – teritorijoje priskiriami būtent šių dviejų Lietuvos valdovų laikams. Vytautas Didysis taip pat neretai apsistodavo Vilniuje, priimdavo pasiuntinius, teikė privilegijas, tikrai turėjo rezidenciją ir Žemutinėje pilyje Neabejotina, jog vėlesni Lietuvos valdovai, pvz., Vilniuje rezidavęs didysis kunigaikštis Algirdas, Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras arba Lenkijos karaliumi tapęs Jogaila turėjo imtis Vilniaus rezidencijos pertvarkymų.

Pastarųjų dešimtmečių archeologinių tyrinėjimų duomenys leidžia teigti, kad vėlesnių Valdovų rūmų vietoje būta mūrinės aptvarinės pilies su bokštais, vartais, kitais pastatais palei sienas ir aptvaro viduje. Išlikę pamatų mūrai liudija, jog ši pilis

XIII–XV a. kelis kartus buvo rekonstruojama ir plečiama.

Šių rūmų plėtrą prisiėmė Lietuvos didieji kunigaikščiai bei Lenkijos karaliai Žygimantas Senasis ir Žygimantas Augustas, Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis, Švedijos karališkojo sosto paveldėtojas Žygimantas Vaza bei jo sūnus Vladislovas Vaza. Nuo 1548 m. rūmuose kurį laiką gyveno Žygimanto Augusto antroji žmona Barbora Radvilaitė, vėliau kelis kartus lankėsi trečioji žmona, Elžbietos Habsburgaitės sesuo Kotryna.

1562 m. Vilniaus katedroje ir Valdovų rūmuose surengtos Švedijos princo Jono Vazos, būsimojo karaliaus Jono III, vestuvių su Žygimanto Augusto seserimi Kotryna iškilnės. Iš čia ji buvo palydėta į Švediją. Ši santuoka laidavo Vazų dinastijai 1587 - 1668 m. valdyti Abiejų Tautų Respubliką. Žygimantas Augustas savo Vilniaus rezidencijoje buvo sukaupęs ir saugojo didžiules meno, brangenybių ir kitų retenybių kolekcijas (paveikslus, gobelenus, medžioklės trofėjus), taip pat išpūdingą biblioteką. Šv. Sosto pasiuntinys Bernardino Bongiovanni stebėjosi, jog Žygimanto Augusto Vilniaus rūmuose saugomas ir diplomatus parodytas lobynas lenkia netgi popiežiaus ir Venecijos turtus. Po paskutiniojo Gediminaičių - Jogailaičių dinastijos valdovo mirties, jo kolekcijos ir turtai, saugoti ir Vilniaus rūmuose, buvo išsklaidyti.

1648 m. čia pastatytos pirmosios Lietuvoje itališkos operos. Pirmajai operai „Elenos pagrobimas“ libretą parašė valdovo sekretorius Virgilio Puccitelli, o muziką sukūrė garsus italų kompozitorius Marco Scacchi.

Rūmuose greičiausiai buvo rengiamas ir III Lietuvos statutas, kuris Vazų laikais buvo toliau redaguojamas.

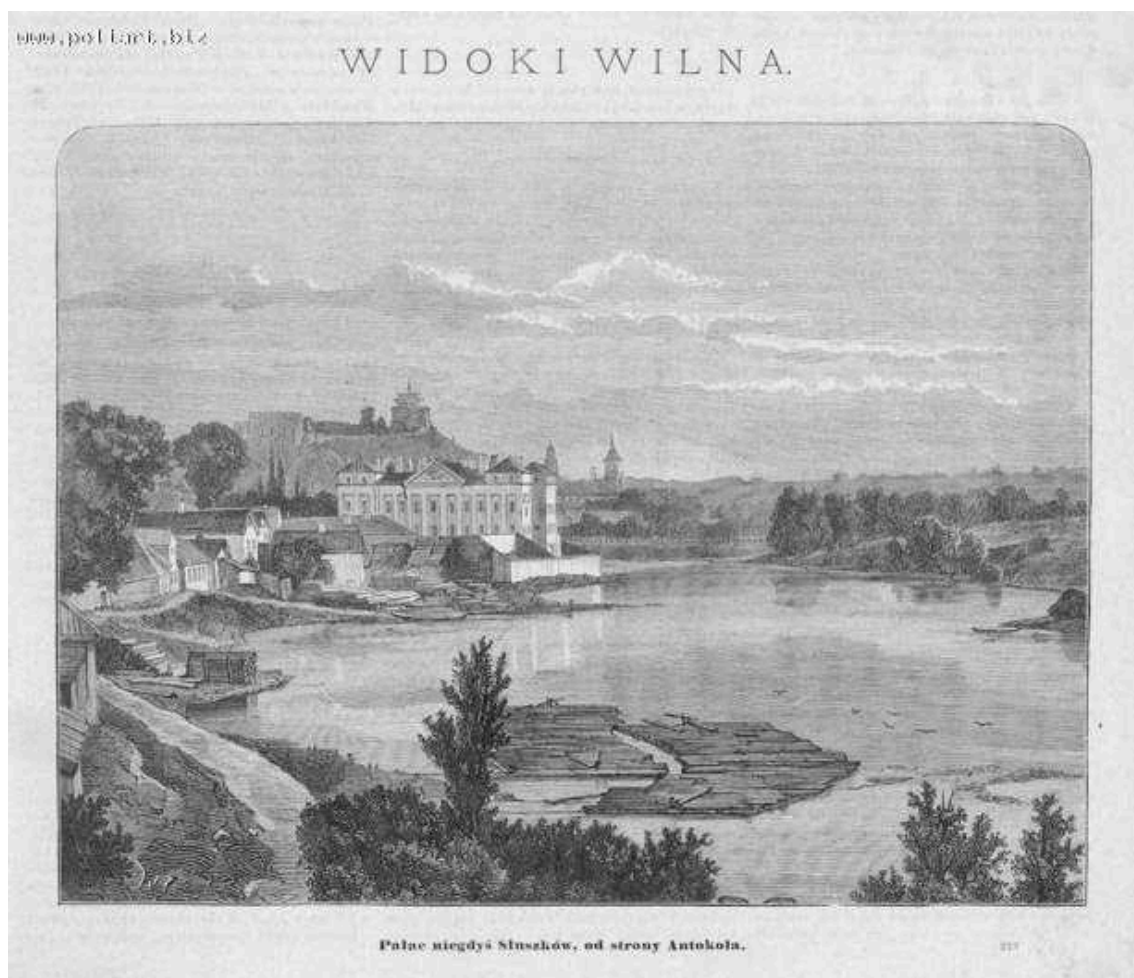
1831 metais buvusių rūmų teritorijoje buvo įrengta Rusijos kariuomenės tvirtovė su grioviais ir pylimais. 1964 metais buvo atrasti Valdovų rūmų rūsiai. 1976 metais namo rūsiuose buvo atliekami pirmieji architektūriniai tyrimai. 1983 metais buvo pasiūlytas Lietuvos Didžiųjų Kunigaikščių rūmų atkūrimo projektas, siekiant pritaikyti juos nacionalinei dailės galerijai.

Idėją atstatyti Lietuvos valdovų rūmus 1988 metais pasiūlė Lietuvos kultūros fondas, jų atstatymu šiuo metu rūpinasi Valdovų rūmų paramos fondas. Vienas pagrindinių rūmų atstatymo rėmėjų – JAV lietuvis Juozas Kazickas.

Kairėje: Lietuvos valdovų rūmai, 2011 metai

Sluš kų r ū mai

Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Teatro ir kino fakultetas – tai buvę Slušų rūmai, pastatyti Dominyko Sluškos 1691 - 1694 metais. Juos įrengiant buvo specialiai supilta aikštelė, pakeičiant Neries vagą ir nukasant kalvą, skyrusią Antakalnį nuo miesto.

Slušų rūmai, graviūra, Lenkija

Tuo metu rūmai buvę dviejų aukštų su keturiais kampiniais triaukščiais bokštais. Iki mūsų dienų išliko autentiškas centrinių rūmų tūris su keturiais aukštais ir pakitusiais fasadais. Prie T. Kosciuškos gatvės seniau buvę puošnūs įvažiavimo vartai, dar matomi XIX amžiaus pabaigoje darytose J. Čechavičiaus nuotraukose, ir keletas dviaukščių ūkinių pastatų šiuo metu apjungti į vieną ilgą triaukštį pastatą.

1831 metais pastatą nupirko caro valdžia ir rūmuose įkūrė kareivines. 1872 metais rūmai buvo paversti kalėjimu "Citadelė nr. 14", veikusiu iki II-ojo Pasaulinio Karo.

Karinis kalėjimas Vilniuje, buv. Slušų rūmuose. Foto Feliks Dangel, 1937

Per Šiaurės karą Slušų rūmuose buvo apsistojęs Rusijos imperatorius Petras I. 1794 metų sukilimo metu čia veikė sukilėlių štabas, sviedinių liejykla. 1803 metais įrengta alaus darykla ir lentpjūvė.

Slušų rūmuose 1957 - 1959 metais įrengta 25-oji PTM (profesinė mokykla), kuri vėliau buvo perduota Muzikos akademijai.

Kairėje: Dabartinis rūmų vaizdas

Architektūriniai tyrimai parodė, kad Slušų rūmų, unikalaus Lietuvos baroko architektūros paminklo, arkadas, didžiulius langus, piliastus, karnizus galima atkurti pagal tyrimų medžiagą, o trūkstamas detales – pagal to laikotarpio analogus. Nustatyta ir buvusių barokinių vartų vieta, dydis. Šie vartai įkorporuoti į ansamblio gatvės korpusą.

Piliastras - konstrukcinis ar dekoratyvinis architektūros elementas, vertikalus stačiakampis arba pusapvalis sienos kyšulys (panašus į iš sienos išsikišusią koloną ar stulpą).

Slušų rūmai iš paukščio skrydžio

Lopacinskių (Sulistrovskių) rūmai

Rūmai įkurti XVIII a. pabaigoje dviejų bajorų giminių: Lopacinskių ir Sulistrovskių. Žinoma, kad mūrinis pastatas šiame sklype jau stovėjo 1545 m. Pastatai pradėti statyti XVII o jau XVIII a. viduryje iškilo 2 aukštų rezidenciniai rūmai su ūkiniais pastatais. Dabartiniai rūmai pastatyti (senesnieji pastatai rekonstruoti) pagal Martyno Knakfuso projektą, užsakius pastatą 1782 - 1854 m. valdžiusiems Sulistrovskiems. XIX a. pabaigoje pastatas perėjo į Lopacinskių nuosavybę.

Ekspozicija rūmų viduje

a.,

1930 m. rūmai atiteko katalikų Metropolijos kurijai. 1942 - 1952 m. rūmų 2 aukšte gyveno kompozitorius profesorius Jonas Bendorius (1889 - 1954 m.). Čia gyvendamas, vadovavo Vilniaus muzikos mokyklai (iki 1945) ir Vilniaus konservatorijai (1945 - 1949 m.). Abi jos buvo įsikūrusios rūmuose. Dabar šiuose rūmuose, esančiuose Skapo gatvėje, veikia Valstybinė kalbos inspekcija ir Vilniaus Arkivyskupijos ekonomo tarnyba.

Kairėje: Lopacinskių (Sulistrovskių) rūmai

Pacų rūmai

Pacų rūmai – pastatas Vilniaus senamiestyje, šalia Vilniaus universiteto, Šv. Jonų gatvėje (Šv. Jonų g. 3). Šiuo metu čia įsikūrusi Lenkijos ambasada. Pacų rūmai – dviejų aukštų, su vidiniu kiemu. Šių rūmų istorijoje dar daugybė neatsakytų klausimų.

Rūmų istorija

Pacų giminės herbas

Rūmus pastatė Pacai. Ši šeima buvo labai įtakinga Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. 1628 m. Šv. Jono gatvėje esantį pastatą įsigijo LDK raštininkas Steponas Kristupas Pacas, kuris vedė Oną Marcibelę Rudaminaitę, kurių sūnus Kristupas Zigmantas paveldėjo šiuos Rūmus. Kristupas Zigmantas daug keliavo, mokėsi. 1588 m. jis tapo LDK kancleriu. Kristupas Zigmantas sukaupė didžiulius turtus, jo rezidencijos garsėjo prabanga. Kristupas Zigmantas sukaupė didžiulius turtus, jo rezidencijos garsėjo prabanga.

1655 m. Rūmai Šv. Jono gatvėje karo su Maskva metu buvo apiplėšti ir sudeginti. Rusijos armiją iš Vilniaus išvijus, jie atstatyti ir vėl išpuošti. Rūmų interjerą puošė sieninė tapyba, o kiemo fasadus – arkada. Šiauriniame rūmų korpuse buvo įrengta puošni pobūvių salė. Po Kristupo Zigmanto Paco mirties Rūmai atiteko tolimam jo giminaičiui – Kazimierui Mykolui Pacui, kuriam mirus, jo turtus paveldėjo brolio Jono Kazimiero sūnus – Juozapas Pranciškus Pacas, kuriam valdant rūmai Šv. Jono gatvėje 1748 m. sudegė. Jų neremontavo nei Juozapas Pranciškus Pacas, nei po jo mirties rūmus paveldėjęs sūnus Mykolas Jonas Pacas, paskutinis iš kadaise turtingos ir įtakingos Pacų giminės. Dėl politinių aplinkybių 1771 m. Jonas buvo priversas emigruoti, jo valdos buvo sekvestruotos. 1783 m. nesutvarkytus apgriuvusius Pacų rūmus įsigijo LDK kancleris Aleksandras Mykolas Sapiega, kuris juos suremontavo ir išpuošė.

Pacų rūmai, 2012 m.

1793 m. rūmus paveldėjo Aleksandro Mykolo ir Magdalenos Liubomirskos sūnus Pranciškus Sapiega - Lietuvos artilerijos generolas. Po 1831 m. sukilimo rūmai atiteko Gubernijos valdybai. 1909 m. Sapiegu rūmai atiduodami rusų klubui. 1912 m. rūmai pagal architekto A. Sonino projektą dar kartą pertvarkomi. Jie pritaikomi Rusų

nacionalinės sąjungos reikmėms.

Iki Pirmojo pasaulinio karo šiuose Vidaus reikalų ministerijai priklausiusiuose rūmuose, be Rusų nacionalinės sąjungos, buvo Rusų visuotinio susirinkimo restoranas “Russkij mir”, knygynas ir paveikslų parduotuvė. M.Anatolskio vyno parduotuvė ir rankdarbių parduotuvė “Trud”.

1918 m. rūmuose veikė lietuvių “Rūtos” draugija, 1923 m. buvo “Švyturio” bendrovės knygynas. 1919 m. čia buvo Krikščionių darbo (profesinių) sąjungų centro būstinė.

Antrajam Pasauliniam karui baigiantis buvo subombarduotas Vilniaus centrinis paštas, įsikūręs Radvilų Kardinalijos rūmuose, Pacų rūmai buvo atiduoti ryšininkams. Kurį laiką čia veikė tarp miestinė telefono stotis ir telegrafas.

Vėliau jie priklausė centriniam paštui klubo teisėmis, be to, dalis pastato buvo gyvenama 1959 m. pagal architekto Justino Šeiboko ir Bronislovo Krūminio projektą rūmai suremontuoti ir iš dalies restauruoti. Jie pritaikyti Ryšininkų kultūros namams, juose įrengti butai. 1965 m. atnaujintas rūmų interjeras, centrinės laiptinės lange įrengtas dailininko Broniaus Gružo vitražas. Dar kartą rūmai restauruoti 1978 - 1991 m. pagal architekto A.Kunigėlio projektą.

Rūmų statyba ir įrengimas vyko XVII a.pab. - XVIII a. pr. Tuo metu vyko ir interjero bei fasado dekoravimo darbai. Salės dekoruotos iliuzionistinės barokinės tapybos stiliumi, panaudoti ginkluotės motyvai. Fasado lipdiniuose pano vaizduojamos panoplijos – karo trofėjų ornamentai, sukabinti ir surišti ilga draperija. Virš pano rastos kelios eilės nudaužytų plytų – buvusio karnizo vieta. Atliekant architektūrinius fasado tyrimus apie 1990 m. buvo atidengti lipdiniai pano, su buvusio reljefinio ornamento likučiais, tačiau tuo metu nebuvo išsamiau tyrinėti ir uždengti plokštėmis. 2002 m. lapkričio mėn. Pano buvo ištirti ir užfiksuota esama padėtis.

Atkuriant lipdybines kompozicijas buvo laikomasi prielaidos, kad jos sukurtos panašiu laikotarpiu kaip ir Petro Povilo bažnyčios pano.

Kairėje: Pacų rūmai, 2012 m.

Šiek tiek įdomybių. XIX a. aukštuomenės gyvenimas Vilniuje

Lietuvos ir Lenkijos valstybės gyvavimo metu pagrindiniai kultūros puoselėtojai buvo didikų dvarai, nes, sekdami karaliaus dvaru, jie rėmė knygų vertimus ir leidybą, mokslo tyrimus. Jų dvaruose kūrė teatro trupės, buvo išlaikomi kompozitoriai, poetai, kviečiami žinomi menininkai. Vėliau išsilavinimas tampa prestižo reikalu, o pasikeitus politinei situacijai tai dar ir garantuoja smulkiems ar bežemiams bajorams galimybę užsidirbti. Didikai pamažu patys imasi kūrybos, kultūra labiausiai pradeda domėtis smulkieji bajorai - net ir mažiausiame dvarelyje paprastai atsirasdavo nedidelė biblioteka, pianinas. Išsilavinimui tapus mada, rimti pokalbiai mokslo ar kultūros temomis salonuose išstumia tuščias kalbas.

Vietoje įprastų pasilinksminimo formų – lėbavimo, kortų – pradedama skaityti knygas, individualiai kurti. Kilmingos moterys taip pat vis labiau įsitraukia į tuometinį aukštuomenės gyvenimą. Panelei tampa privalu ne tik gražiai siuvinėti, bet ir išmanyti naujausią literatūrą, muziką ar dailę.

Daugelio dvarininkų gyvenimas XIX a., o ypač jo pradžioje, išsiskyrė į miesto ir užmiesčio gyvenimus. Pavasarį ir vasarą turtingieji paprastai leisdavo savo dvaruose ir dvareliuose užmiesčiuose, o atėjus šaltesniam metų laikui suvažiuodavo į Vilnių

vadinamajam karnavalui – laikotarpiui tarp advento ir gavėnios. Žiemos linksmybės ir žmonėjimasis turėjo ir naudos – jaunuoliai, lankydami aristokratų salonuose, išmokdavo aukštuomenės manierų, įgydavo bendravimo ir gyvenimo įgūdžių. Panelės turėdavo progą pasirodyti, o jų tėvai ar globėjai – surasti atžalai tinkamą partnerį.

Karnavalo metu Vilniuje linksmintasi ypač aktyviai – buvo rengiamos teminės kostiumų puotos, teatralizuotos šventės, kuriami gyvieji paveikslai, kuriuos ypač mėgdavo jaunos panelės, taip galėjusios būsimiems jaunikiams pasirodyti romėnų ar graikų deivių, mūzų ar kitokiais idealiais pavidalais. Populiarūs būdavo ir profesionalūs bei mėgėjiški spektakliai, kuriuose nevengdavo vaidinti ir patys kilmingieji.

Prasidėjus gavėniai ir aprimus linksmybių šurmuliui, aukštuomenei išsiskirščius į savo dvarelius, kultūrinis gyvenimas neapmirdavo – laisvalaikis būdavo leidžiamas rengiant knygų skaitymo balsu, literatūrinius vakarus, užsiimant daile, rankdarbiais, muzikine kūryba. Po 1863 m. sukilimo caro valdžiai pradėjus represijas ir įsivyravus slogiai nuotaikai, noras užsiimti rimtesne veikla ypač stiprėjo. Dvarininkai vis labiau užsisklendžia savo dvareliuose ar kuo ilgiau būna užsienyje, populiariėja kolekcionavimas, senienų rinkimas, fotografavimas. Bajorams nebebuvo gėda būti profesionaliais kūrėjais.

Dauguma paveikslų, knygų, senovinių indų, ginklų ar kitokių meno rinkinių, kuriuos buvo surinkę, kolekcionavę bajorai, buvo išvežti I-jo Pasaulinio karo metu į Rusiją, dalis pateko į Lenkiją ar visiškai dingo. Tik nedidelė dalis tuometinio kultūrinio palikimo saugoma muziejuose ir bibliotekose.

Rūmų svarba ir reikšmė šiandieniniame gyvenime

Kai kam atrodo, kad senuosius rūmus visiškai atstoja šiuolaikiniai, greitai pastatomi dangoraižiai iš stiklo ir metalo konstrukcijų. Prie jų pripratusiems yra visiškai nesuprantami ornamentai ir kitos, jo nuomone, nefunkcionalios puošmenos. Tačiau dera prisiminti, kad seniau skyrėsi ne tik statybos technologijos bei galimybės, bet buvo skirtingas ir grožio supratimas.

Teko girdėti, kad po karo buvo rengiamas projektas „pagražinti“ sostinę. Jei jis būtų buvęs įvykdytas, dalis Vilniaus senamiesčio ir jo senųjų pastatų būtų negrįžtamai sunaikinti. Vietoj jų būtų išdygę standartiniai prospektai ir tipiniai penktojo dešimtmečio daugiaaukščiai. Ar vardan tokio „grožio“ verta aukoti savo architektūrinį paveldą ir istorinę atmintį?

Per ilgą savo gyvavimo laikotarpį rūmai taip susigyveno su juos supančia aplinka, kad reikėtų itin gerai pagalvoti, kas juos galėtų pakeisti. Net šiuolaikinės ultramodernios kultūros fanatikui turėtų būti aišku, kad senieji rūmai yra it kontrastas, kuris išryškina ir dabartinių pastatų naujoviškumą. Na, o tradicinių pažiūrų žmonėms, net ir nerestauruoti rūmai dvelkia romantika ir laiko dvasia.

Dabartiniuose namuose būna ne vien tuščios sienos. Juose rasime daugybę laikmetį atitinkančių baldų ir rakandų. Be abejo, nusikėlę į XIX amžiaus rūmus mes pasigesime mums įprastų daiktų, tokių kaip kompiuteris, televizorius ar skalbimo mašina. Tačiau senovėje žmonės taip pat mokėjo tinkamai gyventi, linksintis ir pan. Todėl rūmų išplanavimas ir daiktai tyrinėtojui gali daug ką pasakyti apie to meto visuomenės pasaulėžiūrą, laiko suvokimą, dienotvarkę.

Aktuali tema – rūmų išsaugojimas. Mes vis labiau priprantame prie vienkartinį dalykų. Rūmai yra it retos ir nykstančios gyvūnų rūšys, kurias reikia saugoti. Jei jie sunyks, jų autentiškumo, ko gero, niekas nebeatkurs. Į mūsų gyvenimą vis labiau skverbiantis masinei kultūrai, autentiški dalykai tampa vis labiau vertingi. Rūmai – ne išimtis.

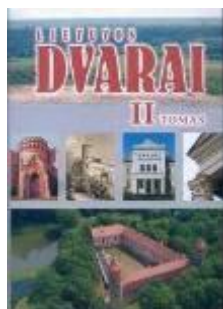
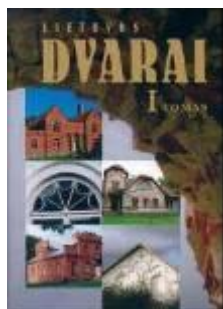
Jei susidomėjai...

Paskaityk!

Giunterytė-Puzinienė Gabrielė „Vilniuje ir Lietuvos dvaruose“

Ingrida Semaškaitė „Lietuvos dvarai“

Pažiūrėk!

Dokumentinis filmas „Tiškevičiai. Šeimos portretas“

Apsilankyk!

Radvilų rūmai:

Tel. +370 5 262 0981

Darbo laikas:

II–VI 12.00–18.00,

VII 12.00–17.00.

Literat ū ros š altiniai

1. http://www.ldm.lt/LDM/Chodkeviciu_rumai.html
2. <http://atostogos.pinigukarta.lt/lankytinos-vietos/chodkeviciu-rumai-vilniaus-paveikslu-galerija>
3. <http://laisvasplotas.blogas.lt/chodkeviciu-rumai-siandien-64.html>
4. <http://gidas.wordpress.com/2011/06/21/anuomet-ir-dabar-lopacinskiu-arba-olizaru-rumai/>
5. http://www.ltmkm.lt/lt/apie_muzieju/mazieji_radvilu_rumai.html
6. http://www.ldm.lt/RRM/Rr_pastatas.htm
7. <http://pirmojiknyga.mch.mii.lt/Leidiniai/kolegija.lt.htm>
8. <http://gidas.wordpress.com/2008/12/04/suazeliu-de-reusu-rumai-vilniuje/>
9. <http://www.vsaa.lt/klasicizmas.htm>
10. <http://www.straipsniai.lt/daile/puslapis/2718>
11. <http://zzlt.wordpress.com/2009/08/05/savaite-nuotrauka-tyzenhauzu-rumai-vokieciu-28traku-17/>
12. http://www.culture.lt/lmenas/?st_id=507
13. http://www.muziejai.lt/vilnius/valdovu_rumai.htm
14. <http://www.vilnius-tourism.lt/turizmas/lankytinos-vietos/muziejai/valdovu-rumai/>
15. <http://www.way2lithuania.com/lt/keliones-lietuva/valdovu-rumai>
16. <http://sbb.blogas.lt/slusku-rumai-26.html>
17. <http://www.miestai.net/forumas/showthread.php?t=6722>
18. <http://www.mytrips.lt/Marsrutai/Vilniaus-rumu-istorija/27>
19. http://www.azzara.lt/index.php?show_content_id=149
20. <http://lt.wikipedia.org/wiki/Pacai>
21. <http://www.spec.lt/?cid=1164>

